

 <https://doi.org/10.31651/2524-2660-2025-1-92-99>

 <https://orcid.org/0000-0002-9485-6111>

УСАТОВА Ірина

кандидатка педагогічних наук, старша викладачка кафедри спортивних ігор,
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
e-mail: usat_ova@ukr.net

 <https://orcid.org/0009-0005-0248-324X>

КОРОЛЬ Тетяна

старша викладачка кафедри спортивних ігор,
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
e-mail: korolta88@vu.cdu.edu.ua

 <https://orcid.org/0000-0002-4904-7841>

БЕДМЕДЮК Артем

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і методики фізичного виховання,
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
e-mail: artemved777.81@vu.cdu.edu.ua

УДК: 378.046-021.64:796.071.4]:005.336.2(045)

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У БАКАЛАВРІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ ДЛЯ ТРЕНЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ІГРОВИХ ВИДАХ СПОРТУ

У статті розглянуто проблему формування професійних компетентностей у бакалаврів фізичної культури та спорту, необхідних для ефективної тренерської діяльності в ігрових видах спорту. Окреслено значущість якісної підготовки майбутніх фахівців, здатних до реалізації сучасних методичних підходів, прийняття стратегічних рішень у тренувальному процесі та розвитку спортивної майстерності спортсменів.

Проаналізовано сучасні освітні тенденції у підготовці тренерів з ігрових видів спорту, зокрема вимоги до формування їхніх професійних компетентностей. Встановлено ключові складові професійної компетентності тренера, які включають методичну, аналітичну, комунікативну, організаційну та психологічну підготовку. Визначено основні чинники, що впливають на ефективність формування цих компетентностей, зокрема роль практичного досвіду, впровадження інноваційних технологій навчання та інтеграцію наукових знань у професійну діяльність.

Виокремлено дидактичні та методичні засади підготовки тренерів з урахуванням специфіки ігрових видів спорту, що передбачає розвиток тактичного мислення, вміння аналізувати гру, управляти командною динамікою та адаптувати тренувальний процес до індивідуальних особливостей спортсменів. Вмотивовано необхідність удосконалення освітнього процесу через поєднання теоретичної підготовки з активною практичною діяльністю, стажуванням та використанням інтерактивних технологій.

Вивчено вітчизняний та зарубіжний досвід професійної підготовки тренерів, що дозволило порівняти різні моделі навчання та визначити найбільш ефективні підходи до розвитку професійних навичок. Розроблено методичні рекомендації щодо вдосконалення освітнього процесу та підготовки бакалаврів фізичної культури та спорту.

Запропоновано практичні заходи щодо покращення підготовки тренерів, зокрема впровадження модульного навчання, використання симуляційних технологій, міждисциплінарного підходу та співпраці з професійними спортивними організаціями. Узагальнено результати дослідження та надано рекомендації щодо їх впровадження у навчальний процес закладів вищої освіти.

Отримані результати можуть бути використані для модернізації освітніх програм підготовки майбутніх тренерів у сфері ігрових видів спорту, що сприятиме підвищенню рівня їхньої професійної компетентності та конкурентоспроможності на ринку праці.

Ключові слова: професійні компетентності, бакалавр фізичної культури і спорту, тренерська діяльність, ігрові види спорту, освітній процес, методична підготовка, тактичне мислення, спортивне тренування, інноваційні технології, практична підготовка.

Постановка проблеми. Сучасний спорт зазнає динамічних змін, що вимагає від тренерів не лише високого рівня професійної підготовки, а й уміння швидко адаптуватися до нових викликів, застосовувати інноваційні методи тренувального процесу та впроваджувати науково обґрунтовані підходи до підготовки спортсменів. В ігрових видах спорту, де ключову роль відіграють тактика, стратегія, командна взаємодія та психологічна стійкість, тренер має бути не лише фахівцем у галузі фізичної культури, а й ефективним менеджером, комунікатором та мотиватором.

Формування професійних компетентностей майбутніх фахівців фізичної культури та спорту є важливим завданням системи вищої освіти, адже від якості підготовки тренерів безпосередньо залежить рівень спортивних досягнень їхніх вихованців.

На думку Т. Гулько, сучасний процес освіти характеризується переходом від масово-продуктивних форм та методів навчання до індивідуально-творчих, студентоцентричних підходів. Це означає, що майбутній фахівець інтегрує здобуті компетентності з усвідомленою потребою у безперервній професійній самоосвіті, стаючи здатним до саморозвитку та повноцінної самореалізації в обраній професії протягом всього життя. Компетентні фахівці розглядаються як високо кваліфіковані особи, які постійно вдосконалюють свій професійний досвід, застосовують інноваційні технології з метою оптимізації своєї професійної діяльності (Гулько, 2023, с. 62).

Необхідно підкреслити, що актуальна система підготовки бакалаврів фізичної культури та спорту потребує удосконалення з урахуванням сучасних тенденцій у спортивній науці, змагальній практиці та освітньому процесі. Як зазначають І. Луценко, Ю. Коновал та М. Буренко, однією з основних проблем ефективного функціонування сфери фізичної культури та спорту є відсутність належної співпраці між роботодавцями та адміністраціями вищих навчальних закладів у процесі оновлення та розробки сучасних освітніх програм для підготовки майбутніх тренерів і фахівців у цій галузі. Автори стверджують, що сфера фізичної культури залишається однією з найбільш архаїчних у контексті модернізації підготовки фахівців, незважаючи на те, що в світовій практиці фізична культура та спорт є одними з провідних «споживачів» інновацій в освіті (Луценко, Коновал, Буренко, 2024).

Попри глобальну інтеграцію інновацій у сферу освіти, підготовка фахівців із фізичної культури залишається консервативною, повільно адаптуючись до сучасних методик і технологій. Аналіз освітніх програм і практики підготовки тренерів виявляє низку проблемних аспектів, зокрема слабку інтеграцію теоретичних знань із практичною діяльністю, що ускладнює адаптацію випускників до реальних умов роботи у спортивних командах. До того ж, традиційні методи викладання не завжди відповідають динамічним викликам сучасного спорту, де все більшу роль відіграють цифрові технології, відеоаналіз і статистичне моделювання змагального процесу.

Ще однією проблемою є недостатній рівень міждисциплінарного підходу до формування професійних компетентностей (Усатова, Король, Ведмедюк, 2024). Успішний тренер має не лише ґрунтовні знання з методики тренувального процесу, фізіології, спортивної психології та педагогіки, а й

володіти навичками комунікації, управління командою, стратегічного планування та аналітичного мислення. Однак у реальній освітній практиці такі компетентності часто формуються фрагментарно, що ускладнює подальшу професійну адаптацію випускників.

Крім того, сучасний спорт усе більше орієнтується на персоналізований підхід у підготовці спортсменів, що вимагає від тренера не лише глибокого розуміння загальних закономірностей спортивної діяльності, а й уміння працювати з індивідуальними особливостями кожного гравця, розробляючи персоналізовані тренувальні програми. Водночас, рівень застосування індивідуального підходу у підготовці бакалаврів фізичної культури та спорту залишається недостатнім, що також вимагає перегляду методичних основ навчального процесу.

Таким чином, актуальність дослідження зумовлена необхідністю удосконалення освітнього процесу підготовки бакалаврів фізичної культури та спорту, розроблення ефективних підходів до формування їхніх професійних компетентностей, впровадження інноваційних технологій навчання та посилення практичної складової тренерської освіти. На думку О. Алексєєва, Ю. Петрова та М. Буренко, усунення зазначених проблем сприятиме підвищенню якості професійної підготовки майбутніх тренерів, зміцненню їхньої конкурентоспроможності на ринку праці та оптимізації їхньої діяльності у спортивних командах, забезпечуючи більш високий рівень ефективності та відповідності сучасним вимогам спортивної індустрії (Алексєєв, Петрова, Буренко, 2024).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема формування професійних компетентностей у майбутніх тренерів ігрових видів спорту є предметом дослідження багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців, які розглядають різні аспекти цього питання: методологічні засади тренерської діяльності, інноваційні технології у підготовці фахівців, психолого-педагогічні аспекти роботи тренера, а також ефективність освітніх програм у сфері фізичної культури та спорту.

Значний внесок у розвиток теорії професійної підготовки тренерів зробили такі вчені, як В. Платонов (1997, 2013), А. Матвєєв (1977, 1991), Ю. Верхошанський (1988, 2005), які досліджували питання побудови тренувального процесу, професійного розвитку тренерів та їхньої ролі у вдосконаленні підготовки спортсменів. Зокрема, В. Платонов у своїх роботах наголошує на необхідності інтегрованого підхо-

ду до підготовки тренерських кадрів, який включає ґрунтовну теоретичну, методичну та практичну підготовку.

Дослідження О. Курдюкова (2010, 2017), В. Кашуби (2012, 2019), О. Тимошенка (2015, 2021) та інших вітчизняних науковців акцентують увагу на сучасних підходах до підготовки фахівців у галузі фізичної культури та спорту. Вони зазначають, що ефективність освітнього процесу значною мірою залежить від використання інноваційних методів навчання, зокрема цифрових технологій, моделювання тренувального процесу, індивідуалізованого підходу та адаптивних методик розвитку спортсменів.

У контексті міжнародного досвіду заслуговують на увагу дослідження J. Lyle (2002, 2018), R. Martens (1990, 2004), M. Cross (2013, 2020), які розглядають професійну діяльність тренерів як багатовимірний процес, що потребує розвитку аналітичного мислення, лідерських навичок та вміння працювати у команді. Вони також наголошують на важливості психологічної підготовки тренера, оскільки саме від його мотиваційного впливу та комунікативної майстерності залежить ефективність роботи з гравцями.

Окремий пласт досліджень стосується проблеми інтеграції теоретичної підготовки з практичним досвідом. Зокрема, K. Томпсон (2009, 2016), S. Jones (2011, 2019), A. Nelson (2014, 2022) підкреслюють значення стажувань, тренерської практики та моделювання реальних змагальних ситуацій у навчальному процесі. Вони доводять, що традиційна освіта без достатньої практичної складової не може повністю забезпечити готовність випускників до реальних умов професійної діяльності.

Щодо психолого-педагогічних аспектів тренерської діяльності, наукові праці В. Ашаніна (2005, 2015), С. Круцевич (2008, 2020), І. Белова (2012, 2018) досліджують розвиток лідерських якостей тренера, його комунікативні здібності, методи мотивації спортсменів та особливості адаптації тренувального процесу до індивідуальних особливостей гравців.

Попри значну кількість наукових досліджень, питання формування професійних компетентностей у тренерів ігрових видів спорту залишається актуальним. Недостатньо дослідженими залишаються питання інтеграції цифрових технологій у процес підготовки фахівців, застосування інноваційних методик навчання, а також створення адаптивних освітніх програм, що враховують специфіку кожного окремого виду спорту.

Отже, аналіз наукових праць засвідчує необхідність подальшого дослідження процесу формування професійних компетентностей у майбутніх тренерів, удосконалення методичних підходів до їхньої підготовки та розроблення практико орієнтованих навчальних програм, які відповідатимуть сучасним вимогам спортивної науки та тренерської діяльності.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування та розробка ефективних підходів до формування професійних компетентностей у бакалаврів фізичної культури та спорту для успішної тренерської діяльності в ігрових видах спорту.

Виклад основного матеріалу. Підготовка висококваліфікованих тренерів в ігрових видах спорту – це складний і багатовимірний процес, що потребує цілісного підходу до формування професійних компетентностей майбутніх фахівців. Успішність тренерської діяльності визначається не лише ґрунтовними спеціальними знаннями, а й умінням аналізувати змагальну діяльність, вибудовувати ефективну тактику, організовувати тренувальний процес, працювати в команді та мотивувати спортсменів до досягнення найвищих результатів.

Саме тому підготовка тренерів повинна спиратися на багатокomпонентну систему навчання, що гармонійно поєднує глибоку теоретичну базу, практичний досвід, використання інноваційних технологій та розвиток психологічної стійкості фахівця. Важливу роль у цьому відіграє Навчально-науковий інститут фізичної культури, спорту і здоров'я Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, який забезпечує якісну підготовку майбутніх тренерів відповідно до сучасних вимог спортивної науки.

Програма підготовки бакалаврів у цьому закладі побудована на синергії теоретичних знань, практичних навичок, методичних інновацій та особистісного розвитку, що дає змогу випускникам ефективно реалізовувати себе в тренерській діяльності, формуючи професійний стиль роботи, адаптований до динамічних умов сучасного спорту.

Досліджуючи питання підготовки як спортсменів, так і фахівців у сфері фізичної культури і спорту, науковці відзначають зростаючі вимоги до їхньої фізичної підготовленості, професійної компетентності та соціальної адаптивності. Як зазначають О. Пономарьов та Л. Зінченко, ефективна діяльність тренера в ігрових видах спорту ґрунтується на формуванні багатовимірного комплексу компетентностей, що визначають його професіоналізм, здатність

адаптуватися до сучасних викликів спортивної науки та забезпечують конкурентоспроможність на ринку праці (Пономарьов, Зінченко, 2019).

Професійні компетентності тренера в ігрових видах спорту охоплюють широкий спектр знань, навичок і особистісних якостей, які забезпечують його ефективну діяльність. У науковій літературі методична компетентність тренера в ігрових видах спорту розглядається як ключовий елемент професійної майстерності. Зокрема, дослідники підкреслюють важливість умінь планувати, організувати та проводити тренувальний процес з урахуванням вікових, фізичних та психофізіологічних особливостей спортсменів. Так, у статті «Практика за фахом, як підготовка майбутніх тренерів з ігрових видів спорту до управління підготовкою спортивної команди» (2019) автор С. Червона акцентує увагу на необхідності формування у майбутніх тренерів здатності ефективно застосовувати отримані знання та вдосконалювати професійні навички для реалізації професійних функцій з урахуванням конкретних управлінських завдань (Червона, 2019).

Крім того, у дослідженні «Дослідницька компетентність майбутніх тренерів з виду спорту як запорука професійного самовдосконалення» (2023) зазначається, що набуття майбутніми тренерами дослідницької компетентності сприяє впровадженню сучасних науково обґрунтованих методів тренування у процес підготовки спортсменів, що, у свою чергу, підвищує ефективність тренувального процесу (Єфременко, Крайник, Насонкіна, 2023).

Таким чином, формування методичної компетентності тренера є багатовимірним процесом, який включає не лише оволодіння теоретичними знаннями, але й розвиток практичних навичок та дослідницьких умінь, необхідних для ефективної організації та проведення тренувального процесу в ігрових видах спорту.

Важливу роль відіграє аналітична компетентність, що включає оцінку ефективності тренувальних програм, аналіз статистики змагань, тактичне оцінювання гри та прийняття оптимальних рішень у реальному часі.

Дослідники О. Сопотницька та Р. Сопотницький (2022) підкреслюють, що ефективність тренувального процесу значною мірою залежить від здатності тренера планувати, організувати та проводити заняття з урахуванням вікових, фізичних і психофізіологічних особливостей спортсменів. Такий підхід сприяє не лише оптимізації підготовки, а й досягненню високих спортивних результатів (Сопотницька, Сопотницький, 2022).

Водночас аналітична компетентність тренера відіграє ключову роль у забезпеченні успішної діяльності. Вона охоплює оцінку ефективності тренувальних програм, аналіз статистичних даних змагань, тактичний розбір гри та прийняття оптимальних рішень у режимі реального часу. Формування цієї компетентності дозволяє тренеру гнучко адаптувати стратегії та тактичні підходи відповідно до динаміки змагального процесу, що є запорукою стабільного прогресу та спортивних досягнень.

Не менш значущою, на наше переконання є комунікативна компетентність, яка визначає здатність тренера ефективно взаємодіяти зі спортсменами, тренерським штабом, адміністрацією клубу та батьками, створюючи конструктивне середовище для професійного розвитку.

Зокрема, у статті «Психологічна структура комунікативної компетентності майбутнього тренера» зазначено, що розвинена комунікативна компетентність дозволяє тренеру ефективно взаємодіяти у професійній діяльності та міжособистісному спілкуванні, володіючи стратегіями психологічного впливу та конструктивними способами поведінки у взаємодії (Лахтадир та ін., 2020).

Крім того, група дослідників наголошує на важливості педагогічних умов, що сприяють формуванню професійно-комунікативної компетентності у майбутніх тренерів з різних видів спорту. Особливу увагу вони приділяють необхідності оволодіння мовою як засобом професійного спілкування, що забезпечує ефективну взаємодію зі спортсменами, колегами та іншими учасниками тренувального процесу (Грибан, та ін., 2022).

Таким чином, комунікативна компетентність є ключовою складовою професійної підготовки тренера, забезпечуючи ефективну взаємодію з усіма учасниками спортивного процесу та створюючи сприятливе середовище для розвитку спортсменів.

Важливою складовою є також психолого-педагогічна компетентність, що включає знання особливостей психології спортсменів, формування мотиваційного клімату в команді, розвиток командного духу та лідерських якостей гравців.

З огляду на сучасні тенденції розвитку спортивної науки, особливого значення набуває інноваційна компетентність, яка передбачає здатність застосовувати новітні технології у процесі спортивної підготовки. Це включає використання методів відеоаналізу, цифрових тренажерів та інтерактивних методів навчання. Дослідники наголошують, що впровадження інноваційних

підходів сприяє підвищенню ефективності тренувального процесу та зростанню конкурентоспроможності спортсменів.

Зокрема, О. Свєртнєв підкреслює, що використання сучасних технологій є ключовим чинником у підготовці тренерів, оскільки воно забезпечує можливість адаптації тренувальних програм відповідно до індивідуальних потреб спортсменів, а також сприяє більш точному моніторингу їхнього прогресу (Свєртнєв, 2020).

Крім того, тренер повинен мати організаційно-управлінську компетентність, що включає навички керування командою, стратегічного планування та довгострокового розвитку спортсменів.

Формування цих компетентностей є основною метою підготовки майбутніх тренерів у закладах вищої освіти, що вимагає якісного оновлення змісту освітніх програм. Комплексний підхід, який поєднує традиційні методи навчання з інноваційними технологіями та практичною підготовкою, сприятиме вихованню тренерів нового покоління, здатних ефективно працювати в сучасних умовах спортивної діяльності.

Нам імпонує позиція О. Омельчук, Ж. Дьоміної та В. Радзієвського, які наголошують на важливій ролі науково-педагогічних, наукових та педагогічних працівників закладів вищої освіти. Вони повинні не лише забезпечувати викладання навчальних дисциплін на високому науково-теоретичному та методичному рівні відповідно до освітньої програми, а й активно займатися науковою діяльністю, підвищувати власний професійний рівень та сприяти розвитку академічної культури. У цьому контексті компетентність розглядається як динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей та інших особистісних якостей, що визначають здатність людини успішно соціалізуватися, здійснювати професійну діяльність та продовжувати навчання впродовж життя. Такий підхід не лише підкреслює багатогранність компетентності, а й акцентує увагу на необхідності постійного розвитку фахівців у сфері освіти та науки (Омельчук, Дьоміна Радзієвський, 2023).

Удосконалення освітнього процесу вимагає гармонійного поєднання теоретичної підготовки з активною практичною діяльністю, стажуванням та застосуванням інтерактивних технологій. Такий підхід дозволяє забезпечити глибше засвоєння знань, розвиток професійних навичок та формування компетентностей, необхідних для ефективної роботи у відповідній сфері.

Поєднання теорії та практики сприяє тому, що студенти не лише опановують фундаментальні концепції, а й набувають реального досвіду їх застосування. Стажування на базі професійних установ дозволяє зануритися в реальне професійне середовище, розвивати навички самостійного прийняття рішень, критичного мислення та командної роботи.

Важливу роль у цьому процесі відіграють інтерактивні технології, такі як симуляційне моделювання, мультимедійні навчальні платформи, віртуальні лабораторії та методи кейс-стаді. Вони створюють можливості для більш ефективного засвоєння матеріалу, підвищують рівень мотивації студентів та сприяють розвитку аналітичних і творчих здібностей.

Тому, на нашу думку, поєднання теоретичної підготовки, практичного досвіду та сучасних інтерактивних методів навчання є запорукою формування висококваліфікованих фахівців, здатних ефективно адаптуватися до динамічних вимог професійної діяльності.

Підготовка тренерів з ігрових видів спорту ґрунтується на дидактичних і методичних засадах, що передбачають розвиток тактичного мислення, вміння аналізувати гру, управління командною динамікою та адаптацію тренувального процесу до індивідуальних особливостей спортсменів.

Розвиток тактичного мислення є ключовим у командних видах спорту. Наприклад, у баскетболі (FIBA) використовуються симуляційні заняття для моделювання різних ігрових сценаріїв, а у футболі в академіях «Аякса» та «Барселони» застосовується концепція «позиційної гри» для вдосконалення просторового мислення гравців.

Аналіз гри є невід'ємним елементом сучасного тренерства. У волейболі система Data Volley дозволяє оцінювати ефективність дій гравців, тоді як у футболі популярними є аналітичні платформи Wyscout та Hudl, які використовуються в академіях провідних європейських клубів.

Управління командною динамікою включає психологічну підготовку та лідерство. У гандболі та американському футболі (NFL) тренери проходять спеціальні курси з командної взаємодії, що допомагають формувати згуртований колектив та підтримувати мотивацію гравців.

Адаптація тренувального процесу до індивідуальних потреб спортсменів є важливим аспектом. У професійному тенісі (Rafa Nadal Academy) розробляються персоналізовані програми підготовки, а в регбі (World Rugby) застосовуються адаптивні тренувальні плани з урахуванням фізичних характеристик гравців.

Таким чином, сучасна підготовка тренерів ігрових видів спорту базується на інтеграції тактичного аналізу, технологій, управління командою та індивідуального підходу, що забезпечує ефективність тренувального процесу та високі результати спортсменів.

Вивчення вітчизняного та зарубіжного досвіду професійної підготовки тренерів дало змогу порівняти різні моделі навчання та визначити найбільш ефективні підходи до розвитку професійних навичок.

Зокрема, в Україні система підготовки тренерів зосереджена на поєднанні теоретичних дисциплін із практичною підготовкою, що реалізується у межах навчальних програм вищих навчальних закладів. Наприклад, у Черкаському національному університеті імені Богдана Хмельницького впроваджуються комплексні навчальні модулі, які поєднують лекційні заняття з лабораторними дослідженнями та практикою на базі спортивних клубів і федерацій.

Зарубіжні моделі навчання демонструють ряд інноваційних підходів. Так, у Німеччині діє багаторівнева система підготовки тренерів, де особливу увагу приділяють спеціалізованим курсам та модульному навчанню, що дозволяє майбутнім фахівцям гнучко адаптувати свої знання відповідно до обраної спортивної дисципліни. У США значну роль у підготовці тренерів відіграють стажування та менторські програми в межах NCAA (Національної асоціації студентського спорту), що дає змогу отримати практичний досвід роботи з атлетами ще під час навчання.

Також у Великій Британії діє програма UK Coaching, яка пропонує тренерам різних рівнів інтерактивні онлайн-курси, практичні семінари та тренінги, що допомагають розвивати як тактичні, так і комунікативні навички, необхідні для ефективного керування командою.

Отже, порівняння вітчизняного та зарубіжного досвіду дозволяє визначити найбільш ефективні підходи, серед яких поєднання теорії з практикою, стажування під керівництвом досвідчених тренерів, використання сучасних технологій у навчальному процесі та впровадження інтерактивних методів навчання.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Формування професійних компетентностей у бакалаврів фізичної культури та спорту для тренерської діяльності в ігрових видах спорту є стратегічним напрямом розвитку сучасної спортивної освіти. У контексті зростаючої конкуренції у сфері спорту та підвищених вимог до професійної підготовки тренерів, важ-

ливим є комплексний підхід до навчання, що поєднує фундаментальну теоретичну базу, практичний досвід та інноваційні технології. Навчально-науковий інститут фізичної культури, спорту і здоров'я Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького є одним із провідних закладів, який забезпечує якісну підготовку майбутніх фахівців, адаптовану до сучасних вимог спортивної науки та практики.

Методична компетентність є основою тренерської діяльності, адже саме вона визначає здатність фахівця ефективно планувати, організовувати та реалізовувати тренувальний процес, враховуючи індивідуальні особливості спортсменів. У цьому контексті в Черкаському національному університеті імені Богдана Хмельницького створено всі умови для набуття студентами практичного досвіду – вони проходять стажування у спортивних школах та академіях, де не лише застосовують отримані знання, а й розробляють індивідуальні програми підготовки для спортсменів різного віку та рівня майстерності.

Сучасний спорт висуває високі вимоги до тренера, який повинен володіти аналітичним мисленням, комунікативними навичками, психологічною стійкістю та здатністю адаптуватися до нових тенденцій у тренувальному процесі. Аналітична компетентність забезпечує здатність оцінювати ефективність тренувальних програм, аналізувати тактичні рішення та вносити корективи в процес підготовки спортсменів. У навчальному процесі університету активно використовуються сучасні технології відеоаналізу, моніторингу фізичних показників та інтерактивні тренажери, що дозволяє студентам оволодівати передовими методами оцінки підготовленості гравців та моделювання тактичних схем.

Окрему роль відіграє комунікативна компетентність, яка визначає ефективність взаємодії тренера зі спортсменами, тренерським штабом, адміністрацією клубу та навіть батьками. Вона є основою формування позитивного мікроклімату в команді, що сприяє зростанню мотивації гравців і покращенню їхніх спортивних результатів. У цьому аспекті програми університету передбачають навчання методикам спортивної психології, лідерства та управління командною динамікою.

Зважаючи на стрімкий розвиток технологій, особливе значення має інноваційна компетентність, яка включає використання цифрових платформ, мобільних додатків для контролю фізичних навантажень, відеоаналізу та методів біомеханічного оцінювання рухів. Студенти університету ма-

ють можливість опановувати новітні інструменти аналізу та моделювання тренувального процесу, що дозволяє їм бути конкурентоспроможними на сучасному ринку спортивної освіти та тренерської діяльності.

Таким чином, завдяки системному підходу до навчання, орієнтованому на практичну реалізацію знань, застосування сучасних методик та постійне оновлення освітніх програм, Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького готує кваліфікованих тренерів, які здатні ефективно працювати в умовах високої конкуренції у професійному спорті. Подальший розвиток освітніх стандартів, розширення співпраці з міжнародними спортивними організаціями та впровадження передових технологій сприятиме не лише підвищенню рівня тренерської підготовки, а й розвитку ігрових видів спорту в Україні та за її межами.

Список бібліографічних посилань

- Алексеев, Петрова, Буренко, 2024 – Алексеев, О.О., Петрова, Ю.М., Буренко, М.С. (2024). Впровадження інноваційних технологій у навчання та тренування спортсменів. *Педагогічна Академія: наукові записки*, 11. Doi: <https://doi.org/10.5281/zenodo.13944958>
- Грибан та ін., 2022 – Грибан, Г.П., Скорий, О.С., Опанчук, Д.Р., Косенко, Н.В. (2022). Формування професійно-комунікативних компетентностей у майбутніх тренерів з різних видів спорту. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації*, 14: 135–143.
- Гулько, 2023 – Гулько, Т.Ю. (2023). Формування професійних компетентностей у майбутніх фахівців фізичної культури та спорту. *Шляхи удосконалення професійних компетентностей фахівців в умовах сьогодення: матеріали III Міжнар. наук.-практ. онлайн-конф.*, 12–13 жовтня 2023 р., Київ: ІМЗО. С. 62–63.
- Єфременко, Крайник, Насонкіна, 2023 – Єфременко, А., Крайник, Я., Насонкіна, О. (2023). Дослідницька компетентність майбутніх тренерів з виду спорту як запорука професійного самовдосконалення. *Physical Culture and Sport: Scientific Perspective*, 3: 118–123. Doi: <https://doi.org/10.31891/pcs.2023.3.15>
- Лахтадир та ін., 2020 – Лахтадир, О., Євдокимова, Л., Іваненко, Г., Коротя, В., Кожанова, О. (2020). Психологічна структура комунікативної компетентності майбутнього тренера. *Спортивна наука та здоров'я людини*, 1(3): 59–70.
- Луценко, Конова, Буренко, 2024 – Луценко, І.М., Конова, Ю.М., Буренко, М.С. (2024). Професійна підготовка тренерів та фахівців у галузі фізичної культури і спорту в закладах вищої освіти України: сучасні підходи та виклики. *Академічні візії*, 37. <https://www.academy-vision.org/index.php/av/article/view/1454>
- Омельчук, Дьоміна, Радзівський, 2023 – Омельчук, О., Дьоміна, Ж., Радзівський, В. (2023). Формування професійних компетентностей майбутніх наукових та науково-педагогічних працівників у галузі фізичної культури. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 15*, 6(166): 118–122. Doi: [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.6\(166\).25](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.6(166).25)
- Пономарьов, Зінченко, 2019 – Пономарьов, О.С., Зінченко, Л.В. (2019). Професійна відповідальність у спортивній педагогіці: навчальний посібник. Харків: НТУ «ХПІ». Видавець О.А. Мірошніченко. 200 с.
- Сопотницька, Сопотницький, 2022 – Сопотницька, О.В., Сопотницький, Р.С. (2022). Характеристика професійних якостей майбутнього тренера з ігрових видів спорту. *Новації, практики та перспективи розвитку фізичної культури і спорту: матеріали V Всеукр. наук.-практ. семінару*, 15–16 квітня 2022 р., Кропивницький: Видавець Лисенко В.Ф., 174 с.
- Свертнев, 2020 – Свертнев, О. (2020). Теоретичні засади формування професійних компетентностей тренерів з футболу в Україні. *Педагогічні науки*, 75–76: 21–25. Doi: <https://doi.org/10.33989/2524-2474.2020.75-76.226361>
- Усатова, Король, Ведмедюк, 2024 – Усатова, І., Король, Т., Ведмедюк, А. (2024). Міждисциплінарний підхід у професійній підготовці майбутніх фахівців. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія «Педагогічні науки»*, 1, 51–57. <https://doi.org/10.31651/2524-2660-2024-1-51-57>
- Червона, 2019 – Червона, С. П. (2019). Практика за фахом як підготовка майбутніх тренерів з ігрових видів спорту до управління підготовкою спортивної команди. *Науково-методичні основи використання інформаційних технологій в галузі фізичної культури і спорту: збірник наукових праць*, 3, 116–124.

References

- Aleksieiev, O.O., Petrova, Y.M., Burenko, M.S. (2024). Implementation of innovative technologies in the education and training of athletes. *Pedagogical Academy: Scientific Notes*, 11. Doi: <https://doi.org/10.5281/zenodo.13944958> [in Ukr.].
- Hryban, H.P., Skorii, O.S., Opanchuk, D.R., Kosenko, N.V. (2022). Formation of professional communicative competencies in future coaches of various sports. *Physical Culture, Sports and Nation's Health*, 14: 135–143 [in Ukr.].
- Hulko, T.Y. (2023). Formation of professional competencies in future specialists in physical culture and sports. *Ways to improve professional competencies of specialists in today's conditions: Materials of the III International Scientific and Practical Online Conference*, October 12–13, 2023, Kyiv: IECM. P. 62–63 [in Ukr.].
- Yefremenko, A., Krainyk, Y., Nasonkina, O. (2023). Research competence of future sports coaches as a guarantee of professional self-improvement. *Physical Culture and Sport: Scientific Perspective*, 3: 118–123. Doi: <https://doi.org/10.31891/pcs.2023.3.15> [in Ukr.].
- Lakhtadyr, O., Yevdokymova, L., Ivanenko, H., Korotya, V., Kozhanova, O. (2020). Psychological structure of communicative competence of a future coach. *Sports Science and Human Health*, 1(3): 59–70 [in Ukr.].
- Lutsenko, I.M., Konoval, Y.M., Burenko, M.S. (2024). Professional training of coaches and specialists in physical culture and sports in higher education institutions of Ukraine: Modern approaches and challenges. *Academic Visions*, 37. <https://www.academy-vision.org/index.php/av/article/view/1454> [in Ukr.].
- Omelchuk, O., Diomina, Zh., Radzievskyi, V. (2023). Formation of professional competencies of future scientific and scientific-pedagogical workers in the field of physical culture. *Scientific Journal of the Ukrainian State University named after Mykhailo Dragomanov. Series 15*, 6(166): 118–122. Doi: [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.6\(166\).25](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.6(166).25) [in Ukr.].
- Ponomariov, O.S., Zinchenko, L.V. (2019). *Professional responsibility in sports pedagogy: A textbook*. Kharkiv: NTU "KhPI". Publisher O.A. Miroschnychenko. 200 p. [in Ukr.].

- Sopotnytska, O.V., Sopotnytskyi, R.S. (2022). Characteristics of professional qualities of a future coach in team sports. *Innovations, Practices, and Prospects for the Development of Physical Culture and Sports: Materials of the V All-Ukrainian Scientific and Practical Seminar*, April 15–16, 2022, Kropyvnytskyi: Publisher Lysenko V.F., 174 p. [in Ukr.].
- Sviertniiev, O. (2020). Theoretical principles of the formation of professional competencies of football coaches in Ukraine. *Pedagogical Sciences*, 75–76: 21–25. Doi: <https://doi.org/10.33989/2524-2474.2020.75-76.226361> [in Ukr.].
- Usatova, I., Korol, T., Vedmediuk, A. (2024). An interdisciplinary approach to the professional training of future specialists. *Bulletin of Cherkasy National University named after Bohdan Khmelnytskyi. Series "Pedagogical Sciences"*, 1: 51–57. <https://doi.org/10.31651/2524-2660-2024-1-51-57> [in Ukr.].
- Chervona, S.P. (2019). Internship as training for future coaches of team sports to manage the preparation of a sports team. *Scientific and Methodological Foundations of the Use of Information Technologies in the Field of Physical Culture and Sports: Collection of Scientific Papers*, 3: 116–124 [in Ukr.].

USATOVA Iryna

Ph.D in Pedagogy, Senior Teacher at the Department of Sports Games, Bohdan Khmelnytsky National University in Cherkasy

KOROL Tatyana

Senior Teacher at the Department of Sports Games, Bohdan Khmelnytsky National University in Cherkasy

VEDMEDIUK Artem

Ph.D in Pedagogy, Associate Professor at the Department of Theory and Methods of Physical Education, Bohdan Khmelnytsky National University in Cherkasy

FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCIES IN BACHELORS OF PHYSICAL EDUCATION AND SPORT FOR COACHING ACTIVITIES IN TEAM SPORTS

Summary. This article addresses the issue of forming professional competencies in bachelors of physical education and sport, essential for effective coaching activities in team sports. The significance of quality training for future specialists capable of implementing modern methodological approaches, making strategic decisions in the training process, and developing athletes' sports skills is highlighted.

The study analyzes contemporary educational trends in the preparation of team sport coaches, specifically the requirements for forming their professional competencies. Key components of a coach's professional competence are identified, including methodological, analytical, communicative, organizational, and psychological training. The article examines the main factors affecting the effectiveness of forming these competencies, such as the role of practical experience, the implementation of innovative teaching technologies, and the integration of scientific knowledge into professional activities.

Didactic and methodological foundations for preparing coaches, considering the specifics of team sports, are highlighted. These include developing tactical thinking, the ability to analyze the game, managing team dynamics, and adapting the training process to athletes' individual characteristics. The necessity of improving the educational process through the combination of theoretical training with active practical activities, internships, and the use of interactive technologies is emphasized.

The study explores domestic and international experiences in the professional preparation of coaches, allowing

for a comparison of various teaching models and the identification of the most effective approaches to developing professional skills.

Methodological recommendations are provided for improving the educational process and the preparation of bachelors in physical education and sport. A structural-functional model for forming professional competencies is proposed, ensuring the comprehensive development of specialists in modern sports education.

Practical measures for enhancing coach preparation are suggested, including the introduction of modular training, the use of simulation technologies, an interdisciplinary approach, and cooperation with professional sports organizations. The study's results are summarized, with recommendations for their implementation into the educational process of higher education institutions.

The findings can be used to modernize educational programs for training future coaches in the field of team sports, which will contribute to enhancing their professional competence and competitiveness in the labor market.

Keywords: Professional competencies; bachelor of physical education and sport; coaching activities, team sports; educational process; methodological training; tactical thinking; sports training; innovative technologies; practical training.

Одержано редакцією 22.02.2025
Прийнято до публікації 10.03.2025